

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу *Настенка Олега Руслановича*
«Стратегічне партнерство бізнесу та освіти
як умова інноваційного розвитку регіону»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність теми дослідження

Актуальність теми дисертаційної роботи «Стратегічне партнерство бізнесу та освіти як умова інноваційного розвитку регіону» обумовлена зростанням ролі знань, людського капіталу та інновацій у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів. В умовах воєнних викликів, необхідності відновлення економіки України та реалізації євроінтеграційного курсу особливого значення набуває пошук ефективних моделей взаємодії між суб'єктами регіонального розвитку, насамперед бізнесом і закладами освіти.

Сучасний розвиток регіонів значною мірою визначається їх здатністю формувати та використовувати інноваційний потенціал, створювати сприятливе середовище для впровадження нових технологій і підготовки конкурентоспроможних фахівців. Водночас недостатній рівень координації інтересів бізнесу та освітньої сфери, обмежене залучення роботодавців до формування освітніх програм і невисока ефективність механізмів трансферу знань стримують інноваційний розвиток багатьох регіонів України.

За цих умов стратегічне партнерство бізнесу та освіти розглядається як важливий чинник підвищення інноваційної активності, розвитку людського капіталу, поширення сучасних технологій та зміцнення конкурентних переваг регіонів. Це зумовлює необхідність поглиблення теоретичних досліджень і розроблення практичних рекомендацій щодо формування та реалізації ефективних моделей такої взаємодії, що свідчить про високий рівень актуальності тематики дослідження.

Актуальність обраної теми дисертаційної роботи додатково підтверджується її тісним зв'язком із науково-дослідною тематикою Черкаського державного технологічного університету Міністерства освіти і науки України. Основні положення та результати дисертаційної роботи сформовано в межах виконання низки науково-дослідних проєктів, присвячених питанням сталого, інноваційного та цифрового розвитку економіки.

Зокрема, результати дослідження Олега Руслановича отримано під час виконання науково-дослідної теми «Теорія і практика сталого розвитку: держава, бізнес, громада» (державний реєстраційний номер 0120U104957, 2020-2023 рр.), у рамках якої обґрунтовано переваги партнерської взаємодії бізнесу та освіти як важливої передумови відновлення національної економіки на засадах сталого розвитку. Вагоме значення для формування наукових результатів дисертації мало також виконання теми «Смарт-спеціалізація та інноваційна парадигма розвитку національної економіки: пріоритети та перспективи» (державний реєстраційний номер 0121U114146, 2021-2024 рр.), у межах якої досліджено інституційні та нормативно-правові засади активізації стратегічного партнерства бізнесу та освіти в контексті інноваційного розвитку регіонів. Крім того, окремі положення дисертації розроблено під час виконання науково-дослідної теми «Економіка та суспільство: сталий, інноваційний, цифровий розвиток» (державний реєстраційний номер 0125U001426, 2025-2028 рр.), де отримано результати щодо вдосконалення механізмів взаємодії закладів освіти та суб'єктів господарювання, а також визначення умов ефективного розвитку партнерських відносин в інноваційній економіці. Таким чином, дисертаційна робота є складовою комплексних наукових досліджень університету та відповідає актуальним напрямам розвитку економічної науки і практики регіонального управління.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Методологічною основою дисертаційної роботи Настенка Олега Руслановича є комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що забезпечив належний рівень обґрунтованості отриманих результатів. Теоретичний фундамент дослідження становлять положення економічної теорії, регіональної економіки, економічного аналізу, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем стратегічного партнерства бізнесу та освіти, інноваційного розвитку регіонів та функціонування регіональних інноваційних екосистем. Нормативно-правову основу дослідження склали чинні законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органів державної влади та місцевого самоврядування. Інформаційну базу роботи сформовано на основі відкритих статистичних даних Державної служби статистики України, матеріалів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, Єдиної державної

електронної бази з питань освіти, а також результатів власних спостережень автора.

Наукові положення, висновки та рекомендації, наведені в дисертації, є достатньо аргументованими та достовірними. Їх обґрунтованість забезпечується комплексним використанням сучасного методичного інструментарію, системним аналізом теоретичних і прикладних аспектів стратегічного партнерства бізнесу та освіти, а також опрацюванням значного масиву статистичних, нормативних і аналітичних матеріалів. У роботі враховано як вітчизняний, так і зарубіжний досвід розвитку партнерських відносин між закладами освіти та бізнесом, що сприяло формуванню об'єктивних висновків і практично орієнтованих рекомендацій.

Для досягнення поставленої мети та виконання визначених завдань здобувачем використано широкий спектр наукових методів. Системний підхід застосовано для обґрунтування форм взаємодії бізнесу та освіти за різними рівнями інтеграції. Метод логічного узагальнення використано під час дослідження нормативного підґрунтя розвитку стратегічного партнерства та визначення переваг, які отримують учасники партнерських відносин. Структурно-логічний метод дав змогу обґрунтувати принципи стратегічного партнерства бізнесу та освіти як чинника інноваційного розвитку регіону. Методи абсолютних, відносних і середніх величин, аналізу рядів динаміки та структурних зрушень використано для оцінювання тенденцій інноваційного розвитку регіонів України та аналізу позицій України за Глобальним інноваційним індексом. Порівняльний і графічний методи застосовано для дослідження регіонального розподілу здобувачів вищої освіти за ІТ-фахом. Монографічний метод використано для узагальнення наукових підходів до формування партнерства бізнесу та освіти й обґрунтування механізму трансформації закладу вищої освіти в підприємницький університет. Метод контент-аналізу дозволив узагальнити кращі практики співпраці бізнесу та освіти в Україні та за кордоном. Метод експертних оцінок застосовано для побудови матриць конкурентних переваг, які отримують суб'єкти партнерства. Сценарний метод використано для розроблення сценаріїв розвитку стратегічного партнерства бізнесу та освіти в інтересах інноваційного розвитку регіонів.

Застосований методичний інструментарій є адекватним поставленим завданням дослідження, а отримані результати логічно впливають із проведеного аналізу та належним чином підтверджують сформульовані автором висновки й рекомендації.

Порушень принципів академічної доброчесності в дисертаційній роботі О.Р. Настенка не виявлено. Усі використані наукові положення, статистичні дані та результати досліджень супроводжуються відповідними посиланнями на джерела інформації, а оформлення роботи відповідає вимогам академічної етики та чинного законодавства у сфері авторського права.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації

У результаті детального ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи О.Р. Настенка встановлено, що сформульовану автором мету дослідження досягнуто, поставлені завдання виконано в повному обсязі, а отримані результати характеризуються належним рівнем наукової новизни та практичної значущості. Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних засад і розробленні науково-практичних рекомендацій щодо розвитку стратегічного партнерства бізнесу та освіти як важливої умови інноваційного розвитку регіону.

Дисертація містить такі елементи наукової новизни:

1. Удосконалено понятійно-категорійний апарат дослідження стратегічного партнерства бізнесу та освіти на регіональному рівні (п.п. 1.1). Автором обґрунтовано три ієрархічні рівні взаємодії – співпрацю, партнерство та стратегічне партнерство, які диференційовано за ступенем координації дій, рівнем спільної відповідальності та стратегічною орієнтацією учасників. Запропонований підхід створює підґрунтя для ідентифікації передумов переходу до більш глибоких форм інтеграції бізнесу та освіти в межах регіональної інноваційної екосистеми.
2. Набув подальшого розвитку концептуальний підхід до оцінювання потенціалу стратегічного партнерства бізнесу та освіти в регіоні (п.п. 1.2). В основу підходу покладено побудову матриць взаємних конкурентних переваг та систематизацію умов ефективної взаємодії сторін. Це дозволяє визначати найбільш перспективні напрями співробітництва та підвищувати результативність спільних освітніх, наукових та інноваційних проєктів.
3. Удосконалено науково-методичні підходи до систематизації принципів стратегічного партнерства бізнесу та освіти як чинника інноваційного розвитку регіону (п.п. 1.3). Автором сформовано систему принципів на основі узгодження інтересів бізнесу, закладів освіти та органів регіонального управління, що забезпечує ефективніше використання інноваційного потенціалу територій та сприяє сталому соціально-економічному розвитку регіонів.

4. Розроблено методичний підхід до діагностики рівня інноваційного розвитку регіонів та потенціалу формування інноваційних екосистем (п.п. 2.1). Його особливістю є триступеневий алгоритм оцінювання, який поєднує аналіз позицій країни у світових рейтингах інноваційності, визначення регіональних лідерів та аутсайдерів за показниками інноваційної активності, а також оцінювання потенційних можливостей регіонів щодо інноваційного розвитку. Практичне застосування підходу дозволяє формувати диференційовані стратегії розвитку регіонів.

5. Отримало подальший розвиток комплексне оцінювання відповідності існуючих форм взаємодії бізнесу та освіти ознакам стратегічного партнерства (п.п. 2.2). Підхід передбачає поетапне співставлення практик співробітництва університетів із представниками бізнесу, результативності їх наукової діяльності та кращих зарубіжних практик. Його застосування дозволяє виявляти сильні та слабкі сторони взаємодії й визначати напрями її подальшого вдосконалення.

6. Удосконалено концептуальні засади забезпечення якості вищої освіти як драйвера інноваційного розвитку регіону (п.п. 3.1). Запропонований підхід базується на інтеграції механізмів забезпечення якості освітніх послуг, інструментів стратегічного партнерства закладів вищої освіти та бізнесу, а також найбільш затребуваних форм їх взаємодії. Це дозволило обґрунтувати взаємозв'язок між якістю освіти, розвитком людського капіталу та формуванням регіональної інноваційної екосистеми.

7. Запропоновано комплексний організаційно-економічний механізм трансформації закладу вищої освіти в підприємницький університет (п.п. 3.2). Механізм охоплює організаційний, освітній, науково-інноваційний, фінансово-економічний, партнерський та цифровий блоки і передбачає поетапне впровадження трансформаційних змін. Його реалізація сприятиме посиленню взаємодії університетів із бізнесом та підвищенню їх ролі в інноваційному розвитку регіону.

8. Розроблено сценарний підхід до розвитку стратегічного партнерства бізнесу та освіти в інтересах інноваційного розвитку регіону (п.п. 3.3). Підхід передбачає реалізацію трьох взаємопов'язаних сценаріїв – адаптивного, інноваційно-проектного та екосистемного – із визначенням часових меж, ключових напрямів взаємодії, системи показників результативності, ризиків та заходів щодо їх мінімізації. Його впровадження забезпечує можливість формування диференційованої політики розвитку партнерства залежно від рівня інноваційного розвитку регіону.

Наведені положення наукової новизни свідчать про самостійний характер виконаного дослідження, його теоретичну цінність та практичну спрямованість. Запропоновані автором наукові розробки є актуальними для сучасних умов розвитку регіональної економіки та можуть бути використані в діяльності органів державної влади, закладів вищої освіти, суб'єктів господарювання та інших учасників регіональних інноваційних екосистем.

Наукове значення та практична цінність одержаних результатів дослідження

Наукове значення дисертаційної роботи О.Р. Настенка полягає у подальшому розвитку теоретико-методичних засад стратегічного партнерства бізнесу та освіти як важливої передумови інноваційного розвитку регіонів. Отримані результати розширюють наукові уявлення щодо сутності, рівнів та механізмів взаємодії закладів освіти, суб'єктів господарювання та органів регіонального управління, а також поглиблюють концептуальні підходи до формування регіональних інноваційних екосистем.

Одержані в дисертації результати мають вагоме практичне значення, оскільки доведені до рівня конкретних методичних розробок, рекомендацій та організаційно-управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності взаємодії бізнесу та освіти в інтересах інноваційного розвитку регіонів. До найбільш значущих результатів прикладного характеру доцільно віднести: систематизацію форм взаємодії бізнесу та освіти за рівнями інтеграції (рис. 1.3, с. 42); концептуальний підхід до оцінювання потенціалу стратегічного партнерства бізнесу та освіти на основі матриць взаємних конкурентних переваг (табл. 1.1, с. 50; табл. 1.2, с. 52; табл. 1.3, с. 53); удосконалені принципи стратегічного партнерства бізнесу та освіти як чинника інноваційного розвитку регіону (рис. 1.8, с. 76); методичний підхід до діагностики рівня інноваційного розвитку регіонів та потенціалу формування інноваційних екосистем (рис. 2.1, с. 90; рис. 2.2, с. 94; рис. 2.3, с. 96; табл. 2.3, с. 97-98); комплексний організаційно-економічний механізм трансформації закладу вищої освіти в підприємницький університет (рис. 3.4, с. 171); а також сценарний підхід до розвитку стратегічного партнерства бізнесу та освіти в інтересах інноваційного розвитку регіону (рис. 3.6, с. 180; рис. 3.7, с. 185, рис. 3.8, с. 190). Практична реалізація зазначених розробок сприятиме активізації інноваційної діяльності, підвищенню якості підготовки фахівців, зміцненню зв'язків між освітою та бізнесом, а також формуванню сприятливого середовища для сталого соціально-економічного розвитку регіонів.

Наукова та практична значущість результатів дослідження підтверджується їх впровадженням у діяльність Управління освіти і науки Черкаської обласної державної адміністрації (довідка № 9306/02/11-01-31 від 07.04.2026 р.), Департаменту «Центр надання адміністративних послуг» Черкаської міської ради (довідка № 0501-06/176 від 31.03.2026 р.), Черкаської філії «Газорозподільчі мережі України» (довідка № 869/05 від 06.04.2026 р.), ТОВ «Черкаський завод з утилізації та переробки шин «КРИХТА» (довідка № 10-05/517 від 05.02.2026 р.), а також в освітній процес Черкаського державного технологічного університету (довідка № 441/03-12/12.01 від 01.04.2026 р.).

Наукова та практична цінність отриманих О.Р. Настенком результатів дослідження підтверджується їх широкою апробацією на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Сучасні тенденції розвитку економіки та держави» (2023, 2024 рр., м. Черкаси), «Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування» (2023 р., м. Черкаси), «Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices» (2023 р., м. Таллінн, Естонія), «Адаптація до глобальних змін та викликів: нові форми економіки, ресурсоефективні технології, захист довкілля» (2023 р., м. Івано-Франківськ), «Управління бізнес-процесами та технологічними інноваціями в сучасних умовах та в післявоєнний період» (2023 р., м. Київ), «Інновації для відродження: національний, регіональний, міжнародний контекст» (2023 р., м. Запоріжжя), «Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи» (2023 р., м. Львів), «Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку» (2025 р., м. Київ) та інших наукових конференціях, що свідчить про належний рівень визнання та актуальність отриманих результатів у науковому середовищі.

Повнота викладення наукових положень, матеріалів, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційної роботи О.Р. Настенка належним чином відображені в опублікованих наукових працях автора. За темою дисертації опубліковано 17 наукових праць, зокрема 5 статей у наукових фахових виданнях України та 12 публікацій у матеріалах всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій. Загальний обсяг наукових публікацій становить 6,19 друк. арк., з яких 4,93 друк. арк. належать особисто здобувачеві.

Аналіз змісту опублікованих праць свідчить, що в них достатньо повно висвітлено основні теоретичні положення, наукову новизну, методичні

розробки, висновки та практичні рекомендації, отримані в результаті виконаного дослідження. Опубліковані матеріали відповідають тематиці дисертації та забезпечують належний рівень апробації й оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Дотримання норм академічної доброчесності

Грунтовний аналіз змісту дисертації та наукових публікацій О.Р. Настенка дає підстави стверджувати, що дослідження виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності. У роботі належним чином оформлено посилання на використані джерела, коректно наведено результати наукових праць інших авторів та дотримано вимог чинного законодавства щодо захисту авторських прав. Ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи інших порушень академічної етики в дисертації не виявлено.

Дискусійні питання та зауваження до дисертаційної роботи

Дисертаційна робота виконана на належному науковому рівні та загалом справляє позитивне враження. Разом з тим окремі положення дослідження потребують додаткового обговорення та можуть бути предметом наукової дискусії:

1. На с. 42 представлено широкий спектр форм взаємодії бізнесу та освіти за рівнями інтеграції: співпраця, партнерство, стратегічне партнерство (рис. 1.3), однак запропонована систематизація має переважно описовий характер. Зокрема, у роботі не визначено показники оцінювання ефективності окремих форм співпраці та не наведено критеріїв, за якими можна було б оцінити результативність переходу до більш високого рівня інтеграції. Вважаємо, що доцільним було б доповнити дослідження системою кількісних та якісних індикаторів оцінювання результатів взаємодії (рівень працевлаштування випускників, обсяги спільних інноваційних проєктів, кількість комерціалізованих розробок, залучені інвестиції тощо), що дозволило б підсилити прикладний характер запропонованого підходу.

2. На с. 52-59 відображено матриці ключових конкурентних переваг для бізнесу та освіти від співпраці, партнерства та стратегічного партнерства на рівні регіону (табл. 1.1-1.3). Запропоновані матриці є змістовними та дозволяють комплексно охарактеризувати позитивні ефекти, які отримують сторони на різних рівнях взаємодії. Водночас у роботі недостатньо розкрито специфіку формування саме регіональних ефектів від такої взаємодії. Значна

частина наведених переваг стосується безпосередньо окремих підприємств або закладів освіти, тоді як їхній вплив на розвиток регіону має переважно опосередкований характер. У зв'язку з цим доцільним було б доповнити дослідження систематизацією переваг за рівнями прояву ефекту (мікрорівень, мезорівень та макрорівень) або виокремити серед них ті, що безпосередньо сприяють інноваційному розвитку регіону, зростанню зайнятості в регіоні, посиленню його інвестиційної привабливості, розвитку регіональної інноваційної екосистеми та нагромадженню людського капіталу. Це дозволило б більш чітко обґрунтувати внесок взаємодії бізнесу та освіти у забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку регіону.

3. На с. 117 окреслено ключові напрями трансформації співробітництва між університетами та бізнесом у площину стратегічного партнерства (рис. 2.6), зокрема щодо інтеграції бізнесу в інноваційні, наукові й інноваційні процеси функціонування університетів, комерціалізації результатів наукових досліджень та академічного підприємництва, формування культури взаємної довіри між освітою та бізнесом за підготовку кадрів і розвиток регіону. Поданий підхід у цілому є змістовним і відображає сучасні тенденції розвитку взаємодії між освітою та бізнесом. Водночас запропоновані напрями переважно мають загальний, концептуальний характер і не деталізують послідовність їх впровадження та розподіл відповідальності між основними учасниками процесу на різних рівнях управління. Крім того, у роботі недостатньо конкретизовано, яким чином забезпечуватиметься практична реалізація окремих ініціатив, що певною мірою ускладнює оцінку їхньої прикладної результативності та масштабованості у реальних умовах функціонування університетів і бізнес-середовища.

4. На с. 132-134 обґрунтовано необхідність удосконалення нормативно-законодавчого підґрунтя стратегічного партнерства бізнесу та освіти в регіоні і запропоновано перелік заходів, спрямованих на посилення взаємодії між закладами освіти, суб'єктами господарювання та органами влади (рис. 2.7). Запропоновані напрями загалом відповідають сучасним потребам розвитку регіональної економіки та людського капіталу. Водночас окремі запропоновані напрями потребують глибшої деталізації щодо умов їх реалізації, джерел ресурсного забезпечення та ролі основних учасників цього процесу. Зокрема, недостатньо висвітлено особливості практичного впровадження податкових стимулів, програм державної підтримки та діяльності нових координаційних структур. У результаті окремі пропозиції сприймаються більше як перспективні напрями розвитку, ніж як комплекс рішень, готових до практичного

застосування.

5. На с. 175-177 автором здійснено аналіз діяльності провідних українських закладів вищої освіти щодо наявності ознак підприємницького університету та наведено відповідні характеристики окремих університетів-лідерів (табл. 3.2). Представлений матеріал дозволяє сформулювати загальне уявлення про поширення підприємницьких практик у вітчизняній системі вищої освіти. Водночас віднесення окремих закладів до таких, що мають ознаки підприємницького університету, здійснено переважно на основі якісного опису їх діяльності без чіткого визначення підходу до відбору досліджуваних університетів та рівня прояву відповідних характеристик. У зв'язку з цим доцільно було б більш детально пояснити, чому саме зазначені заклади були включені до аналізу, а також показати ступінь сформованості підприємницьких ознак у кожному з них. Це дозволило б посилити аргументованість висновків щодо рівня розвитку підприємницької моделі університетів в Україні та підвищити аналітичну цінність проведеного дослідження.

Незважаючи на окремі зауваження та дискусійні положення, слід підкреслити, що вони не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи О.Р. Настенка.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність чинним вимогам

Дисертаційна робота на тему «Стратегічне партнерство бізнесу та освіти як умова інноваційного розвитку регіону» є завершеним, цілісним та логічно структурованим науковим дослідженням, спрямованим на розв'язання актуальної наукової проблеми формування ефективних механізмів взаємодії бізнесу та освіти в інтересах інноваційного розвитку регіонів. Отримані результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, теоретичної обґрунтованості та практичної значущості, що забезпечує їх внесок у розвиток теорії регіональної економіки та управління інноваційними процесами.

Опубліковані наукові праці здобувача, які перебувають у відкритому доступі, у достатній мірі відображають основні положення, висновки та рекомендації дисертації. Дослідження виконано на належному теоретико-методичному рівні з використанням сучасних наукових підходів і методів. Виклад матеріалу є послідовним, аргументованим та ілюстрованим, що сприяє цілісному сприйняттю результатів роботи. Усі наукові положення дисертації є достатньо обґрунтованими, підтвердженими результатами дослідження та їх практичною апробацією, що засвідчено відповідними довідками про впровадження.

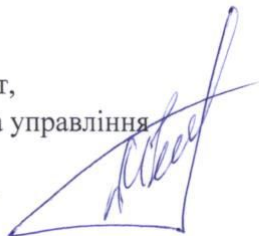
Дисертаційна робота виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності та чинних нормативних вимог до оформлення і змісту дисертацій.

З огляду на високий науково-теоретичний рівень виконаного дослідження, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх наукову новизну та практичну значущість, можна зробити висновок, що дисертація Настенка Олега Руслановича повністю відповідає вимогам, встановленим пунктами 6-8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, а також вимогам «Вимог до оформлення дисертації», затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40.

На підставі викладеного вважаємо, що здобувач Настенко Олег Русланович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка.

Рецензент,

доктор філософії PhD, доцент,
доцент кафедри економіки та управління
Черкаського державного
технологічного університету

Микола СЛИНЬКО

Підпис доктора філософії PhD, доцента Слинька Миколи Юрійовича засвідчую.

Учений секретар

Черкаського державного
технологічного університету

Ірина МИРОНЕЦЬ